

sequenter, nihil inconstanter, nihil leuiter, nihil a proposito alienius dictum sibi reperiens, ita ut non humanitas sed diuinitus. scripta contrandas, quæ omnia solus optime facere potuit, quoniam solus omnium philosophorum, quæ sunt rerum ac scientiarum principia prima, quæ secunda, primisq; annexa, quæ primo atq; immediate a principiis fluunt, quæ mediate per priora emergunt, optime perspexit, nec multos, ut Plato, sed unum esse deum ostendit, à quo et in quem omnia et producuntur et reducuntur, quod quoniã prolixius dictum est, in secundo commodius explanabitur, nec separata uniuersalia ponit, sed rerum rationes, sicut artificium in opifice collocat, nec eodẽ precise modo, sed secundum recipientis conditionem atq; naturam sensibilibus rerum, idest corporum, materiam, nec præfuisse, nec separari à rebus ipsis posse demonstrat. Primam philosophiam ordine tradidit et uniuersa quæ ad eam rem pertinent, libris, capitulisq; distincta prosequitur, nec quasi poeta longis fabulis parumq; utilibus, philosophiæ dogmata, perraro tacta, et absq; ratione ac demonstratione ulla, sicut Plato, permiscet. Bene enim longe alium esse a poeta, philosophum, Plato autem nulla in re differre a priscis poetis nihil uidetur, nisi quod illi carmine, hic soluta oratione usus est.

De iactum nonnullorum Aristotelis uoluminum et quibus alphabetis, tria negotia, physicum, Metaphysicum, morale complexus est.

C ii

Quod si cruciatus, apud inferos esse & Her-
lysiōs campos non dixit, alius forsitan di-
ceret, non ab eo quod dictum est, sed ab iis
quæ utrimq; dicta sunt, iudicium, de ingenio, de sciē-
tia, de peritia esse faciendum, ex eo enim quod ratione
aut peruerse quæspian̄ dixerit, scripserit, docuerit ne,
laude, aut uituperatione dignus uideatur, non eo quod
non dixit, non etiam si sponte prætermiserit, per uulga-
tam apud omnes potestas, ne gentes dicam, opinionem,
ego autem non negauerim, siquis, quod ad rem perti-
net, prætermiserit, nō esse carpendum. At hæc quæ ab
eo scripta reperiuntur, non posse recte peragi, nisi futu-
ri animorum status mentio fiat, id uero pernego, dixis-
se autem docuisseq; ipsum, & quidem sicuti tanto di-
gnum uiro erat de his & de aliis maioribus in his uo-
luminibus, quæ aut fortuna & casus suppressit, aut in-
uidia malignarum potestatum, nobis eripuit, minime
dubito. Id partim ex historia & authoritate scripto-
rum, partim & multo certius, ex ipsarum serie rerum,
perspicuum est, Plutarchus enim scribit, Aristotelis li-
bros ipso mortuo, in manus ignorantium deuenisse, quo-
rum incuria factum est, ut libri plures, q̄ centum an-
nos ignoti situ marcescerent, nam præter octo de prin-
cipiis naturalium rerum uolumina, nihil editum publi-
ce fuisse. Solebant enim prisci cuiuscunq; generis scri-
ptores apud se per uitam inuenta tenere sua, ut siquid
addere, subtrahere, mutare ne, uellent, facilius possent
quod Horatius instituto ueterum cōsulere uidetur, cum
dicat, ex uoyum præmantur in annum. Post aut cētum

annos, aut paulo plures, ab Aristotelis morte, repertos,
et in lucem editos, libros fuisse. Id ipsum Strabo, uir
et eloquentia et diligentia et peritia similium rerum
præcipuus narrat, multa mæcha uolumina et magna
ex parte corrosa, fuisse reperta, iacturamq; tot et tan-
tarum rerum, deplorat, et eos libros qui reperiuntur,
parū ante Syllæ et Marii tempora à successoribus Ari-
stotelicæ scolæ Athenis editos, Romam, primū a Syllæ
ducentis fere annis, post Aristotelis mortem fuisse, dela-
tos. Manchos ergo laceros, atq; corrosos, casus edidit
Aristotelis libros, sicut historici testantur. Verum etiam
si nulla id historia memoriæ proditū esset, res ipsa ostē-
dit, Methaphysicorū atq; moralium codices magna es-
se ex parte diminutos, nam et materiæ inchoatæ, non
absolutæ ferūtur, et inscriptio librorum defectum, ma-
gnitudinemq; defectus, argumentis necessariis, nestigi
isq; demonstrat. Quod, ut apertius fiat, nō erat fortas-
sis ab re altius rem totam repetere, Homerus primū
tum magnitudine animi, tum poetica eloquentia, tum
mirabili atq; inaudita rerum diuinarum humanarum
q; peritia, totius poësis confisus posse fundamenta ele-
menta q; tradere, i duas partes totum hoc partitus fuit
negotium. Nā cum uideret cætera poësis genera tragi-
cū, comicum, lyricum, et siqua sunt alia ad laudes he-
roum confuere, Achillis atq; Vlixis laudibus, uniuersam
poësim absolute atq; copiose, sicut in elementis cō-
plexus est, bipartito autem sic egit, quia heroicæ lau-
des, perfectum hominem pandunt, perfectio porro hu-
mani status, nulla re alia, magis q; agendo et perpetiē

C iii

do perspicitur, nam tria quæ præcedunt, sicut legere,
audire, ad hæc reducuntur. Itaq; Achillem rebus ge-
stis, Vlixem vexationibus, fuisse viros, cecinit, nec ta-
men aut hunc agendi, aut illum perpetiendi laude pri-
uauit, nam et si separari hæc posse videntur, quoniã
magis alii aliis agunt, aut vexantur, alterũ tamẽ absq;
altero, humana uita non recipit. Verum ut hæc totius
poësis, elementa esse ostenderet, singulos libros elemen-
torum, idest litterarum, nominibus inscripsit. Iliados al-
pha. Iliados beta. Iliados gamma, ceteraq; similiter
usq; ad. xxi. iii. græcæ linguæ elementa, eodem modo
in Vlixæ fecit, nec eum sefellit opinio, nullus enĩ, un-
quam in poetam euasit probum, addam quod nec eua-
dere potest, qui ab Homero non profiscitur, sicut igitur
summus poeta, qui vires suas cognouit, totius poe-
sis, quam dupliciter exponi posse arbitratus est, duplici
alphabeto elementa tradidit, sic phylosophorũ omnia
im præstantissimus, tria negotia phylosophiæ comple-
xus, physicũ, methaphisicũ, morale, tribus alphabetis
fundauit. Et quasi elemẽta nobis omnis scientiæ, quæ
ad hæc tria negotia pertinent, præbuit. Sed treis pri-
mum elementorum alphabetos altius exponamus, de-
inde breuiter ea, quæ, quasi ex elementis prodeunt, præ-
stirgamus, physicorum negotiũ in. x. x. ii. ii. libros par-
titus. Octo de naturalium rerum principiis, quattuor
de cælo, ac mundo, de generatione, ac corruptione du-
os, de methoris quattuor, de anima. iii. de motu anima-
liũ unum, et tandem duos de paruis, ut uulgo dicitur,
naturalibus, ut elementa phylosophiæ naturalis hos li-

bros esse moueret, elementorum, lingue græcæ nunci-
 bus, Homero similiter appellauit, physicorum alpha,
 physicorum beta, physicorum gamma, et ceteros eodē
 modo. Libros autem de cælo physicorum iota, physico-
 rum cappa, et reliquos secundum alphabeti ordinem,
 et ita sibi factum fuisse, Octauus physici auditus li-
 ber ostendit, in ueteribus enim codicibus, elementū thi-
 ta græce inscriptum reperitur. Id cum numerum ma-
 iorem significet (nouem enim) necessario non numeri
 notam, sed elementi representat, hoc ipsum, in morali-
 bus factum inuenies. Vltimus et decimus ethichorū
 liber, ut in antiquis codicibus elemento inscribitur, his
 decem si addideris politicorum uolumina (inueniuntur
 enim) quot economicorū, libros fortuna cōsumpsit,
 nam quod extat de economicis, quæ pars tertia et qui-
 dem integra philosophiæ moralis est, aperte fragmen-
 tum esse conspicitur, hæc etiam per alphabetū metha-
 physicorum, uel solari luce clarius elucescūt, nā apud
 græcos communiter, omnes libri, litteris ac elementis
 notantur, methaphysicorū beta, gamma, delta et zeta,
 ita, et quæ sequuntur. Cum igitur in physicis uiginti
 quattuor uolumina possimus euoluere, et in morali-
 bus economica doctrina iacturam aperte passa sit, id
 ipsum nō coniectura, se lre in methaphisicis quoq; ui-
 demus, media enim serè pars uoluminum, per alpha-
 beti enumerationem deficere demonstratur, stultum enī
 omnino est, non ita diuisam credere, ab Aristotele mar-
 teriam, quam tractare ut ad numerū, quem sibi inci-
 piens instituit, posset sufficere. An poeta atq; historici

C iiii

Et quidē in minus ordinatis rebus, ac minus ipsi do-
cti assequētur, ut Homerus, ut diximus in utraq; poe-
si Et Herodotus, qui nomina musarum uoluminibus in-
posuit. Philosophus autem omnium excellētissimus, lō-
ge à cōstituto sibi numero aberrabit? minime, minime
inquam. Sed res quoq; ipse, defectum prædicat suum,
nam Et in moralibus economicorū, sicut dictum est,
institutiō nulla ferme est, quam tamen non multo mino-
rem propter uarietate polliticis fuisse arbitror. Et me-
thaphysicorum quæ extant uolumina, uix Et dubita-
tionibus quas ante q̄ ad rē ueniret, mouere opus erat
absolutis, Et terminis declaratis deficiunt, quod in ele-
mento, hoc est in libro. xii. qui. xiii. in traditione lati-
na (Primum enim elementum, propter coniunctionem
materie duplicatur) oculis cernitur. Adhuc. n. in eo
querit, si est præter sensibiles, substantia immobilis atq;
perpetua, non autem ignoramus in duas maxime par-
tes totum id negotium sibi fuisse digestum, primum in
quæstiones, ac dubitationes, deinde in determinatio-
nes, ac solutiones, non enim possibile erat singula ambi-
gendo, de ipsis, determinādoq; sicut in physicis fecit,
seorsum absoluere, sed de omnibus primum, dubitando
erat dicendum, deinde similiter, quasi ab alio initio, de
omnibus determinando atq; soluendo. Cuius rei causa
est, quoniam physicum negotium separatas partes hēt
minusq; cōnexas, ut de principiis, de cælo, de genera-
tiōe, Et rursus de materiæ Et forma, de causis, de mo-
tu, de uacuo, loco, tēpore, cæteris huiusmodi, negotiū
uera quod est, de ente, prout ens est, quas habeat pteis

nec facile perspexeris, recensere ordine poteris, adeo confusum in seipso est, atque perplexum, nec nisi aristotelico ingenio, extricabile. Quare quoniam ipsarum rerum naturam doctrina sequitur, de omnibus sibi primum dubitandum, aliorumque opiniones dicende, deinde, ut diximus, ex bene dubitatis, bene determinandum atque solvendum erat, id ipse beta, id est secundus incipiens librum (nam qui secundus apud Latinos est, primo, ut diximus, graeco annectitur, et alpha minus inscribitur) bipartita totius negotii divisione statim ostendit, opus enim est inquit, ad eam quam quaerimus scientiam, ut ea percurramus primum, de quibus oportet dubitare primum, et illico, bene autem dubitare eorum est, qui uolunt inuenire, posterior namque adiumentio, priorum dubitationum solutio est, soluere autem non est possibile, si nodum ignoraueris, iccirco difficultates praenidisse ante omneis oportet, his uerbis liquido precipitur, meliorem metaphysicorum partem, casu nobis erectam esse, et tamen quot, quantaque deus bene praestantissima dubitando, uerissimaque subostendit dogmata. Quot fundamenta determinanda iecit ueritatis confusus propter dubitandarum rerum quaestiones fatcor, sed si fortuna casusque nobis obsuit, dolendum certe, sed gloriae illius quae detrahendum non est. Dixi latius de elementis, nunc si ea breuius, quae post elementa conscripta illi sunt tetigero, propositum prosequar. Quaecumque igitur de plantis, qui liber etiam ereptus nobis est, quaecumque de animalibus sibi narata excogitataque fuerint, non sunt elementa, sed quasi syllabae, ex elementis compositae. In mor

ralibus quoque similiter magnorum enim moralium co-
dex, cuius parvum extat fragmentum, ad Endimionem
quoque, quasi syllabae aut dictiones fuerunt. Quare non
dubito, post metaphysicorum etiam elementa, multa
latius de singulis partibus, ut de primo simpliciter, de
sphaerarum materibus, de animo separato, multisque aliis
ipsum conscripsisse, Nec enim possumus dicere familia-
ribus impeditum negotiis, aut modo praereptum non
potuisse cuncta, sicut instituerat, ordine suo comple-
cti, quippe qui longe ultra elementa processisse perspi-
citur, nam sicut oratio nimium ab elementis litterarum
distat, quoniam syllabae atque dictiones intrueniunt,
nec cognoscere quisque, quae de oratione ipsa grammati-
ci docent, poterit, nisi de syllabis, antea, dictionibusque
nonnihil perceperit. Sic ipse arbitror, nihil ratione ac or-
dine de problematibus, nihil de physionomia pronosticis,
quae longissime absunt ab elementis philosophiae, dici
posse, nisi prius illa fuerint absoluta, quare qui et pro-
blemata, et physilogicam divinationem non neglexit,
prius certe de elementis, et immediate sequentibus, ut de
plantis atque animalibus, quantum ad speculationem phy-
sicam, de legibus, et de deterrantibus a viciis, et impel-
lentibus ad virtutem absolute conscripserat, quorum ne-
gotiorum ipse mentionem facit, nonnunquam. Verum de
his haecenus, de quibus, quasi egressi, plura diximus, quae
res petebat, quoniam nec inutile duximus, ac ad philoso-
phi gloriam non nihil pertinere putauimus. Nunc ad rem
redentes, ad illud respondebimus, quod Platonicus opo-
ponit, valde ipsum errare putantes, quod nihil de crucia

tibus animarum, apud inferos, nihil de campis elyfiis, hoc est, ne poetica figmenta, quasi platonici reframus, de separati à corpore, humani animi statu scripserit. Dicimus igitur ignoranter ipsos, aut inuide atq; morose id obiicere. Nam si omnia quæ scripsit extarent, aut saltem si natura rei, locum inter ipsa quæ extant, secundum ordinem, quem Aristoteles in docendo secutus est, posset habere, alicuius profecto ponderis esset hæc reprehensio sua, nunc autem ea res, non potest recte inter ea quæ reperiuntur collocari, nam aut quis ille status sit differendum erat, aut quasi concessum iam sit, aut demonstratum, uel ad deterrandos auiciis homines, perpetuo cruciatu, uel ad impellendos, futura uita premiis ad uirtutem seruandasq; leges recipiendum, primum in ultimis metaphysicorum uoluminibus erat collocandum, Alterum uel in libris magnorum moralium, quos, ut ad uirtutem hortaretur magis conscripsit, q̄s ut doceret, sicut ex fragmento perspicuum est, nō enim quid sit amicitia inuestigat, nec quot sint eius species differit, sed utilitatē & commoda, quæ tamē secuntur, præ oculis ponit, quæ res exhortantis est non docentis, uel in legibus adhibendum. Hæc uolumina cum erepta, casu sint atq; consumpta, non est culpa iniqua ad authorem retorquenda, non etiam si uel morte preceptus, uel quouis modo impeditus non scripserit, tunc. n. solum culpæ dedecus iure subiret, cū nō scripsisse, ubi scribere debebat, argueretur. Taceant ergo & gerrones se potius esse, q̄s philosophos aliquando cognoscant. Ego autem & scripsisse ipsum, certior sum, & rationes, cur in futura uita cruciatu,

uel premia expectanda, omnino sunt, ex fundamentis,
colligo suis, necessario enim id totum concluditur, si ani-
morum immortalitas conceditur, & esse prouidentia,
quia nō aliter q̄s iuste prouidere potest, iuste uniuersa in-
de gubernantur. Quare si animus immortalis est, neces-
se est alios cruciari, alios beatē sc̄dm̄ uitae merita uiuere,
de prouidentia quae mediate, & immediate sc̄dm̄ ipsum,
uniuersa gubernat, quoniam plura dicēda sunt, ad sequēs
uolumen transferatur. Immortales uero animos esse,
Aristoteles, nō ut Plato ponit, sed in libris de anima qua-
si per accidens demonstrat, non est enim magis id phýsi-
ci q̄s metaphysici, demonstrationis tamen radices, pas-
sim tanguntur, immortalem enim esse animum ait, si se-
parabilis à corpore est, separabilem esse affirmat, si ope-
rōnem habet à corpore separatā. Intelligendi deinde actū
habere organum probat, quoniam quae uirtutes organi-
cae sunt, omnes magnitudine multitudineq̄ rerum sibi
obiectarum, defatigantur, intellectus contra, solus ma-
gnarum atq̄ altissimarum rerum speculatione corrobo-
ratur magis, atq̄ in sublimiora erigitur. Sunt ergo futu-
rae proposita uitae, & premia & penae inextinguibiles,
huic uitae cōuenientes, nisi forte, quis impossibile putet,
incorporeas substantias atq̄ separatas à corporeis uirtu-
tibus, sicut à calore uel frigore cruciari, sed id quoq̄,
aristotelica instituti doctrina negare, nequeunt, nam si
sensus sensibilia, sine materia recipit, patiturq̄ tactus nō
calore ipso, sed specie, ratione intentione q̄ caloris spiri-
tualiter recepto, si uisui non color nec magnitudo ulla, sed
ratio ac intentio eius absq̄ materia imprimitur, cur mi-

rabimur animos etiã elementorum qualitatibus, quibus
hac in uita inhyabant, intentionaliter ac spiritaliter, et
absq; materia receptis, torqueri, sic. n. non à corpore in-
corporeum, sed incorporeum ab incorporeo pati cogno-
scimus. Verum de his et de sempiternitate cruciatuum, si-
otium et uita supererit latius in aliis erit dicendum.

Quod longe Aristoteles, in morali
phýlosophia doctior est Platone

Nunc quoniam perspicuũ fecisse iam arbitror,
non minus in methaphýsycis, q̃ in aliis Plato-
nẽ Aristoteli cedere, si de institutione morali
pauca dicam, huic uolumini modum imponam. Sunt
enĩ q̃ hoc in genere phýlosophia prastantissimum omni-
um Platonem fuisse prædicant, agimus autem nunc, nõ
uter eorum, melior agendo fuerit, (hoc enim in tertium
uolumẽ, transtulimus) sed uter peritior doctiorq; in mo-
rali disciplina institutioneq; à scriptis suis, quæ ad nos
peruenerunt, ostenditur. Nam et si finis disciplinae hu-
ius non est scire sed agere, omnes tamen docendo ad mo-
res nos instituunt, Plato igitur nihil penitus etiã hac in
re artis aut scientiæ redolet, sed sicut oratores, aut poe-
tæ nonnulla dicunt, ad uitam utilissima, quas rethores
solent sententias appellare, sic ille sparsim, nec ordine ul-
lo, aliqua non nunq; dicit commode, utiliter, grauitr fa-
teor, non tamen, etiam si omnia simul quispiant, collegerit,
quasi artem aut doctrinam aliquam constituerit, ni-
hil enim diffinit, nihil doctrinæ aut artis patitur, distin-
guit, docet, quæ sint præcipia, quæ à principiis, nunq;
aperit, quis finis, quod officium nunquam differit, quod